

Bölüm 9

YILAN VE EKLEM BACAKLI ISIRIK VE SOKMALARI

Doktor Öğretim Üyesi Hakan HAKKOYMAZ

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tıp Fakültesi
Acil Tıp Anabilim Dalı

GİRİŞ

Gezinler birçok sürüngen, eklem bacaklı ve zar kanatlı tarafından sokulabilse de yapılan çalışmalara göre en ölümcül sokmalar sırasıyla yılanlar, akrepler ve kanatlılar tarafından olan sokmalarda gözlenir (1). Yılan ısırıkları ve eklem bacaklı sokmaları tüm dünyada büyük problem teşkil etmektedir. Türkiye’de tüm ısırık ve sokmalarla ilgili toplam bir veri bulunmamakla birlikte, Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) Zehir Kontrol Merkezi tarafından açıklanan veriye göre 2008 yılında 50.000 eklem bacaklı ısırık vakası görülmüştür (2).

Tüm ısırık ve sokma vakalarında lokal etkiler gelişmekle birlikte çoğunda sistemik etkiler görülmemektedir. Sistemik etki görülen vakalarda toksinin etkisini azaltan antitoksinler verilmesi gerekebilmektedir. Aynı toksin farklı kişilerde farklı etkiler yapabilmektedir. Özellikle çocuklarda vücut kütesinin az olmasına bağlı toksinlerin etkileri daha fazla görülmektedir ve dolayısıyla daha fazla ileri tedavi ihtiyacı duyulmaktadır. Ülkemizde yapılan çalışmalara göre akrep sokmalarında çocuklarda yoğun bakım yatışları %36'lara kadar çıkmaktadır (3,4). Yine başka çalışmalarda ülkemizin batı kısımlarında daha az olmak üzere akrep sokmasına bağlı çocuklarda ölüm oranları %5.2-8.3 arasında bildirilmektedir (5,6). Ayrıca bu sokma ve ısırıklar vektörlerin neden olduğu enfeksiyöz hastalıkların da bulaşmasına neden olabilir. Bölgenin doğasına göre bu hayvanların saldırısına maruz kalınabilir. Bu durumun farkında olmak önemlidir, koruyucu giysilerin giyilmesi, önleyici böcek ilaçlarının sürülmesi ve alerjik bünyesi olanların ilk yardım çantası taşımaları önerilir.

YILAN ISIRIKLARI

Tur gezisi yapan turistler için yılan sokması genelde göz ardı edilen bir tehlikedir. Dünya’da bulunan 3000 yılan türünden yaklaşık %10'u zehirlidir. Dünya Bankası Küresel Projesi 2005 çalışmasında, ülkeler epidemiyolojik olarak 21 farklı

Gezginlerde riskin azaltılması için önlemler

- Özellikle ilkbahar ve yaz aylarında arıların doğal yaşam alanlarının daha fazla olduğu çayır çimenlik alanlara yapılan gezilerde olası arı sokmalarına karşı gezginler dikkatli olmalıdır. Bu dönemlerde yabani çiçeklere temasta, oturulan yerlerde arı veya yuvası olması durumuna karşı, yürüyüş anında bacakların kapalı olmasına, ayakta terlik yerine bileğide içine alan bot vb. ayakkabı olmasına özenle dikkat edilmelidir.
- Toprakta, otlak alanlarda, çalılarda, kayalık alanda ve ağaçlarda bulunan arı yuvalarına temastan kaçınılması ve onları bozucu yönde eylemde bulunulmaması önerilir.
- Arıları kışkırtıcı yönde hareketlerden uzak durulmalıdır.
- Olası arı sokmalarının lokal etkilerine karşı gezgin çantasında antihistaminik grubu ilaçlar, anti allerjik grubu kremler, buz akülerinin ve olası anafaktik reaksiyona karşı adrenalin oto enjektörünün bulundurulması önerilir.

KAYNAKLAR

1. JP Chippaux. Clinical Assesment of Antivenom: Past and current situation, IRD, Paris, France <http://www.snakebiteinitiative.org>
2. Bronstein AC, Spyker DA, Cantilena LR, et al: 2008 Annual report of the American Association of Poison Control Centers' National Poison Data System (NPDS): 26th Annual Report. Clin Toxicol 47: 1026, 2009
3. Yakıncı C, Almiř H, Demirbađ Ö, Kayhan E, Elkıran Ö. Scorpion stings cases in the last five years, Ege Journal of Medicine 2015;54:74-7.
4. Bosnak M, Ece A, Yolbas I, Bosnak V, Kaplan M, Gurkan F. Scorpion sting envenomation in children in southeast Turkey. Wilderness Environ Med 2009;20:118-24.
5. Kekeç Z, Avsarogulları L, İkizceli I, Kurtoglu S, Sözüer E. Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi hastaneleri acil servisine başvuran hayvansal zehirlenme olgularının incelenmesi. Acil Tıp Dergisi 2003;3:45-8.
6. Kurt İ, Erpek AG, Kurt MN, Gürel A. Adnan Menderes Üniversitesi'nde izlenen zehirlenme olguları. ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi 2004;5:37-40.
7. Gündüz A, Hasanbařođlu A, Topbař M. Yılan Sokması, Akademik Acil Tıp Dergisi 2003;1:43-7.
8. Bulut M, Eren ř, Özdemir F, Köksal Ö, Durmuş O, Esen M, Aydın Akköse ř. Uludađ Üniversitesi Tıp Fakültesi Acil Servisine Başvuran Yılan Isırması Vakaları ve Günümüzdeki Yaklaşım. Akademik Acil Tıp Dergisi 2009;8:31-34.
9. Rihard CD, Herman FG, Frank FS. Daly: Reptile bites. Tintinalli IE, Kelen GD, Stapczynski JS.(ed) Emergency Medicine: Acomprehensive study guide 5th edition, McGraw-Hill, Nort Carolina, USA, 2000; 1251-56 pp.
10. Gökel Y, Başlamışlı F, Koçak R. Çukurova yöresinde yılan ısırılmaları. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 1997;22:184-8.
11. Al B, Orak M, Aldemir M, Gülođlu C. Snakebites in adults from the Diyarbakır region in southeast Turkey. Ulus Travma Acil Cerrahi Derg 2010;16:210-4.

12. Adıgüzel S, Özkan Ö, İnceoğlu B. Epidemiological and clinical characteristics in Sanliurfa, Turkey. *Toxicon* 2007;49:875-880.
13. Dokmeci İ. Toksikoloji zehirlenmelerde tanı ve tedavi. 3. baskı. Nobel Tıp Kitabevi İstanbul, 2001;621-623.
14. Akdur O, İkizceli İ, Avşaroğulları L, Özkan S, Sozuer EM. Akrep antivenin uygulamasına bağlı akut Ürtiker: olgu sunumu, *Akademik Acil Tıp Dergisi* 2007;5:39-40.
15. Cesaretli Y, Özkan Ö, Scorpion stings in Turkey: epidemiological and clinical aspects between the years 1995 and 2004, *Rev. Inst. Med. trop. S. Paulo* vol.52 no.4 São Paulo July/Aug. 2010
16. Kaya S, Karakurt C, Elkıran Ö, Kaya ÖA, Karakuş A, Koçak G. Çocuk Acil Servisine Başvuran Yedi Yıllık Akrep Sokması Olgularının Deęerlendirilmesi, *Düzce Tıp Dergisi* 2013;15:11-3.
17. Gezer D, Şenel E, Süslü İ. Arı sokmalarına karşı oluşan reaksiyonlar. *Genel Tıp Derg* 2012;22:102-8.
18. Schwartz MW, Pool WR, Bieber AL. Mojave rattlesnake (*Crotalus scutulatus scutulatus*) venom: enzyme activities and purification of arginine ester hydrolases. *Toxicon* 1984;22:327-38.
19. Navarro LA, Pelaez A, de la Torre F, Tenias Burillo JM, Megias J, Martinez I. Epidemiological factors on hymenoptera venom allergy in a Spanish adult population. *J Investig Allergol Clin Immunol* 2004;14:134-41.
20. Golden DB. Insect sting allergy and venom immunotherapy: A model and a mystery. *J Allergy Clin Immunol* 2005;115:439-47.